

16. 3. 2007

ID: 46830

Promlčení při bezdůvodném obohacení v obchodních vztazích

Vzhledem k tomu, že obchodní zákoník je v poměru k občanskému zákoníku předpisem zvláštním (to platí i pro § 397 obch. zák. v poměru k § 107 obč. zák.), použije se při řešení otázky promlčení práva na vydání plnění z bezdůvodného obohacení, jež bylo získáno na základě vztahu, který svým pojetím odpovídá § 261 odst. 1 obch. zák., právní úprava obsažená v obchodním zákoníku.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 33 Odo 671/2005, ze dne 25.1.2007)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl ve věci žalobců a) J. L. a b) L. L., obou zastoupených advokátem, proti žalovanému J. P., zastoupenému advokátem, o zaplacení částky 150.000,- Kč s příslušenstvím, vedené u Okresního soudu v Litoměřicích pod sp. zn. 10 C 173/2001, o dovolání žalobců proti rozsudku Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 20. prosince 2004, č. j. 10 Co 594/2004-117, tak, že rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 20. prosince 2004, č. j. 10 Co 594/2004-117, a rozsudek Okresního soudu v Litoměřicích ze dne 25. února 2004, č. j. 10 C 173/2001-88, se zrušují a věc se vrací Okresnímu soudu v Litoměřicích k dalšímu řízení.

Z odůvodnění:

Žalobci se domáhali po žalovaném zaplacení 150.000,- Kč s příslušenstvím s tvrzením, že mu tuto částku předali v souvislosti s dohodou o společném podnikání žalobce a žalovaného. Když k realizaci tohoto záměru nedošlo, dohodli se, že si žalovaný 150.000,- Kč ponechá jako půjčku, kterou jim vrátí. Přes upomínky tak neučinil.

Okresní soud v Litoměřicích rozsudkem ze dne 25. února 2004, č. j. 10 C 173/2001-88, žalobu o zaplacení částky 150.000,- Kč s příslušenstvím zamítl a rozhodl o nákladech řízení (jeho předchozí žalobě vyhovující rozsudky ze dne 24. 7. 2002, č. j. 10 C 173/2001-45, a ze dne 2. 4. 2003, č. j. 10 C 173/2001-64, byly usneseními Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 19. 11. 2002, č. j. 10 Co 707/2002-54, a ze dne 22. srpna 2003, č. j. 10 Co 428/2003-75, zrušeny a věc mu byla vždy vrácena k dalšímu řízení).

K odvolání žalobců Krajský soud v Ústí nad Labem rozsudkem ze dne 20. prosince 2004, č. j. 10 Co 594/2004-117, rozsudek soudu prvního stupně potvrdil a rozhodl o nákladech odvolacího řízení.

Oba soudy vyšly ze zjištění, že žalobci předali v říjnu 1998 žalovanému 150.000,- Kč na základě ústní dohody uzavřené mezi žalobcem a žalovaným o jejich budoucím společném podnikání v oboru autodopravy. Když se žalobci v prosinci 1998 dozvěděli, že žalovaný začal podnikat sám, vyzvali jej téhož měsíce, aby jim jejich vklad do podnikání (částku 150.000,- Kč) vrátil. Žalovaný jim obnos nevrátil s odůvodněním, že nemá finanční prostředky. Tvrzení, že se poté účastníci ústně dohodli, že žalovaný si uvedenou částku ponechá jako půjčku, kterou bude žalobcům splácet v měsíčních splátkách po 15.000,- Kč, se žalobcům nepodařilo prokázat. Z takto zjištěného skutkového stavu věci odvolací soud ve shodě se soudem prvního stupně dovodil, že se žalovaný přijetím částky 150.000,- Kč bez právního důvodu na úkor žalobců ve smyslu § 451 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, v platném znění (dále jen „obč. zák.“), bezdůvodně obohatil. Konstatoval totiž, že k předání předmětné částky nedošlo na podkladě existujícího závazkového právního vztahu, založeného ať již občanským zákoníkem typově upravenou smlouvou či smlouvou inominátní (soud prvního stupně nadto uzavřel, že mezi účastníky nebyla platně uzavřena ani smlouva o tichém společenství podle § 673 a násl. zákona č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku, ve znění v tu dobu platném - dále jen „obch. zák.“, která obligatorně vyžaduje písemnou formu). Odvolací soud přisvědčil soudu prvního stupně, že právo žalobců na vydání plnění z bezdůvodného obohacení se ve smyslu § 107 odst. 1 obč. zák. promlčelo uplynutím dvouleté subjektivní promlčecí doby, neboť žalobci se o tom, že k realizaci dohody o společném podnikání se žalovaným nedoje, dozvěděli v prosinci 1998 a žaloba k soudu došla až 22. 6. 2001.

Rozsudek odvolacího soudu napadli žalobci dovoláním, jehož přípustnost dovozují z § 237 odst. 1 písm. c/ o. s. ř. K závěru, že žalovaný na jejich úkor získal bezdůvodné obohacení, výhrady nemají. S poukazem na nález Ústavního

soudu ČR ze dne 8. 7. 1999, sp. zn. III. ÚS 140/99, zpochybňují správnost právního názoru odvolacího soudu, který - přestože závazkovému vztahu účastníků přisoudil obchodněprávní povahu - posuzoval promlčecí dobu podle lhůt upravených v občanském zákoníku (§ 107 obč. zák.). Jsou přesvědčeni, že v posuzovaném případě se promlčení práva na vydání bezdůvodného obohacení řídí právní úpravou obchodního zákoníku, jelikož vztahy účastníků mají svůj původ v obchodní činnosti. Z uvedeného důvodu navrhli rozsudky soudů obou stupňů zrušit a věc vrátit soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

V řízení o dovolání bylo postupováno podle zákona č. [99/1963](#) Sb., občanského soudního řádu, ve znění před 1. 4. 2005 - dále jen „o. s. ř.“ (srovnej článek II bod 3. obsahující přechodná ustanovení zákona č. [59/2005](#) Sb., kterým se mění zákon č. [99/1963](#) Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony).

Nejvyšší soud České republiky jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) po zjištění, že dovolání proti pravomocnému rozsudku odvolacího soudu bylo podáno včas k tomu oprávněnými subjekty - žalobci (§ 240 odst. 1 o. s. ř.) při splnění podmínky advokátního zastoupení (§ 241 odst. 1, 4 o. s. ř.), se zaměřil na posouzení otázky jeho přípustnosti.

Podle § 236 odst. 1 o. s. ř. lze dovoláním napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští.

Přípustnost dovolání proti rozsudku odvolacího soudu, jímž byl potvrzen rozsudek soudu prvního stupně, se řídí § 237 odst. 1 písm. b/ a c/ o. s. ř.

Podle § 237 odst. 1 písm. b/ o. s. ř. je dovolání přípustné proti rozsudku odvolacího soudu a proti usnesení odvolacího soudu, jimiž bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně, kterým soud prvního stupně rozhodl ve věci samé jinak než v dřívějším rozsudku (usnesení) proto, že byl vázán právním názorem odvolacího soudu, který dřívější rozhodnutí zrušil.

Podle § 237 odst. 1 písm. b/ o. s. ř. dovolání žalobců přípustné není, byť byl napadeným rozsudkem odvolacího soudu potvrzen v pořadí třetí rozsudek soudu prvního stupně, kterým soud prvního stupně rozhodl ve věci samé jinak než v předchozích rozsudcích, neboť se tak nestalo v důsledku vázanosti právním názorem odvolacího soudu obsaženým ve zrušovacím rozhodnutí. Odvolací soud totiž v pořadí první rozsudek soudu prvního stupně ze dne 24. 7. 2002, č. j. 10 C 173/2001-45, usnesením ze dne 19. 11. 2002, č. j. 10 Co 707/2002-54, zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení pro nedostatek podmínky řízení spočívající v neodstraněné vadě žaloby (neúplné vylíčení rozhodujících skutečností), aniž by zaujal stanovisko k právnímu posouzení věci. Neučinil tak ani v dalším usnesení ze dne 22. 8. 2003, č. j. 10 Co 428/2003-75, jímž zrušil v pořadí druhý rozsudek soudu prvního stupně ze dne 2. 4. 2003, č. j. 10 C 173/2001-64, (a věc mu vrátil k dalšímu řízení) pro vadně zjištěný skutkový stav věci v důsledku nerespektování zásad hodnocení důkazů ve smyslu § 132 o. s. ř. a pro nepřezkoumatelnost (§ 157 odst. 2 o. s. ř.). Soudu prvního stupně pouze uložil, jak má dále procesně postupovat. Nezávislé rozhodnutí věci soudem prvního stupně tak vyloučeno či omezeno nebylo.

Zbývalo proto posoudit přípustnost dovolání podle § 237 odst. 1 písm. c/ o. s. ř., podle něhož je dovolání přípustné proti rozsudku odvolacího soudu a proti usnesení odvolacího soudu, jimiž bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně, jestliže dovolání není přípustné podle písmena b/ a dovolací soud dospěje k závěru, že napadené rozhodnutí má ve věci samé po právní stránce zásadní význam. Rozhodnutí odvolacího soudu má po právní stránce zásadní význam zejména tehdy, řeší-li právní otázku, která v rozhodování odvolacího soudu dosud nebyla řešena nebo která je odvolacími soudy nebo dovolacím soudem rozhodována rozdílně, nebo řeší-li právní otázku v rozporu s hmotným právem (§ 237 odst. 3 o. s. ř.).

Protože přípustnost dovolání je v dané věci spjata se závěrem o zásadním právním významu napadeného rozhodnutí, je dovolací přezkum otevřen zásadně pro posouzení otázek právních; způsobilým dovolacím důvodem je tudíž pouze důvod uvedený v § 241a odst. 2 písm. b/ o. s. ř., jímž lze vytykat, že rozhodnutí odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci.

Právní posouzení věci je nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, která na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, popřípadě ji na daný stav nesprávně aplikoval.

Žalobci zásadní právní význam napadeného rozsudku spatřují v řešení otázky, který právní předpis je nutno použít při posuzování promlčení nároku na vydání plnění z bezdůvodného obohacení v případě, kdy poskytnuté prostředky měly sloužit ke společnému podnikání (tj. v případě, kdy podstata vzájemného vztahu účastníků má svůj původ v obchodní

činnosti). Řešení této k dovolacímu přezkumu nastolené právní otázky se již v rozhodovací praxi dovolacího soudu ustálilo a nejedná se proto ani o otázku, kterou by dovolací soud dosud neřešil. Protože však - jak bude dále vysvětleno - odvolací soud tuto otázku posoudil v rozporu s hmotným právem, shledal dovolací soud dovolání žalobců přípustným.

Podle § 242 odst. 1 o. s. ř. dovolací soud přezkoumá rozhodnutí odvolacího soudu v rozsahu, ve kterém byl jeho výrok napaden. Podle § 242 odst. 3 o. s. ř. rozhodnutí odvolacího soudu lze přezkoumat jen z důvodů uvedených v dovolání. Je-li dovolání přípustné, dovolací soud přihlédně též k vadám uvedeným v § 229 odst. 1, § 229 odst. 2 písm. a/ a b/ a § 229 odst. 3 o. s. ř., jakož i k jiným vadám řízení, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, i když nebyly v dovolání uplatněny. Žalobci netvrdí, že řízení je postiženo uvedenými vadami, a jejich existence nevyplývá ani z obsahu spisu. Proto se dovolací soud zabýval jen výslovně uplatněným dovolacím důvodem, jak jej žalobci obsahově vylíčili. Z uvedeného vyplývá, že dovolací soud nemohl přezkoumávat správnost napadeného rozsudku z pohledu jiných právních závěrů než toho, jehož řešení žalobci zpochybnili.

Podle § 1 odst. 1 obch. zák. tento zákon upravuje postavení podnikatelů, obchodní závazkové vztahy, jakož i některé jiné vztahy s podnikáním související. Podle odstavce 2 tohoto ustanovení právní vztahy uvedené v odstavci 1 se řídí ustanoveními tohoto zákona. Nelze-li některé otázky řešit podle těchto ustanovení, řeší se podle předpisů práva občanského. Nelze-li je řešit ani podle těchto předpisů, posoudí se podle obchodních zvyklostí, a není-li jich, podle zásad, na kterých spočívá tento zákon.

Podle § 261 odst. 1 obch. zák. upravuje třetí část obchodního zákoníku závazkové vztahy mezi podnikateli, jestliže při jejich vzniku je zřejmé s přihlédnutím ke všem okolnostem, že se týkají jejich podnikatelské činnosti.

Podle § 451 obč. zák. platí, že kdo se na úkor jiného bezdůvodně obohatí, musí obohacení vydat (odstavec 1). Bezdůvodným obohacením je majetkový prospěch získaný plněním bez právního důvodu, plněním z neplatného právního úkonu nebo plněním z právního důvodu, který odpadl, jakož i majetkový prospěch získaný z nepoctivých zdrojů (odstavec 2).

Právní úprava bezdůvodného obohacení obsažená v občanském zákoníku je úpravou komplexní a uplatní se jak pro občanskoprávní, tak i pro obchodní závazkové vztahy, když obchodní zákoník institut bezdůvodného obohacení neupravuje (srov. § 1 odst. 2 obch. zák.).

Skutečnost, že obchodní zákoník nemá vlastní úpravu bezdůvodného obohacení, však neznamená, že závazkový vztah vzniklý mezi tím, kdo se obohatil, a tím, na jehož úkor bylo obohacení získáno, nemůže být svou povahou vztahem obchodním. Jelikož obchodní zákoník neupravuje veškeré závazkové vztahy, do nichž podnikatelé vstupují, nelze jen z toho, že určitý závazkový vztah je upraven pouze v zákoníku občanském, vyvozovat, že jde o vztah občanskoprávní. Občanskoprávní charakter závazkových vztahů vzniklých z bezdůvodného obohacení nevyplývá ani z § 261 odst. 6 obch. zák., neboť toto ustanovení je aplikovatelné pouze na smlouvy neupravené v hlavě II., části třetí obchodního zákoníku a upravené jako smluvní typy v zákoníku občanském (srovnej rozsudek velkého senátu obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 18. 6. 2003, sp. zn. 35 Odo 619/2002, uveřejněný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod R 26/2004).

Pro přijetí závěru, zda vztah z bezdůvodného obohacení vzniklého přijetím plnění bez právního důvodu ve smyslu § 451 odst. 2 obč. zák. je závazkovým vztahem obchodním nebo občanskoprávním, je tak nezbytné vyřešit otázku, zda bezdůvodné obohacení, jehož vydání je požadováno, bylo získáno na základě vztahu, který svým pojetím odpovídá § 261 odst. 1 obch. zák., či nikoli. Tento závěr koresponduje s právním názorem vysloveným Ústavním soudem v nálezu ze dne 8. 7. 1999, sp. zn. III. ÚS 140/99, uveřejněném ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu ČR, svazku 15, ročníku 1999, dílu I. pod číslem 101, na nějž žalobci odkázali.

Rovněž pro řešení otázky, zda promlčení práva na vydání bezdůvodného obohacení (ať již získaného plněním bez právního důvodu, z právního důvodu, který odpadl, případně plněním z neplatné smlouvy) se řídí právní úpravou zákoníku občanského či obchodního, je určující povaha právního vztahu účastníků vzniklého takovým plněním (srovnej rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 8. 2003, sp. zn. 29 Odo 383/2001, publikovaný v časopise Soudní judikatura pod označením SJ 198/2003, již citovaný rozsudek publikovaný pod R 26/2004 a rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 8. 2003, sp. zn. 29 Odo 813/2001, uveřejněný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod R 16/2005). Právní úprava promlčení v obchodním zákoníku má totiž komplexní povahu, i když oproti občanskému zákoníku neupravuje počátek běhu promlčecí doby a její délku, pokud jde o právo na vydání bezdůvodného obohacení. Tato skutečnost neznamená nutnost aplikace právní úpravy občanského zákoníku (jeho § 107); uvedené otázky je nutno řešit podle obecných ustanovení obchodního zákoníku o promlčení. V § 387 obch. zák. je upraven

předmět promlčení, v § 388 - § 390 obch. zák. účinky promlčení, v § 391 - § 401 počátek a trvání promlčecí doby. Přitom podle § 397 odst. 1 obch. zák. platí, že nestanoví-li zákon pro jednotlivá práva jinak, činí promlčecí doba čtyři roky. Jelikož obchodní zákoník je v poměru k občanskému zákoníku předpisem zvláštním (to platí i pro § 397 obch. zák. v poměru k § 107 obč. zák.), použije se při řešení otázky promlčení práva na vydání plnění z bezdůvodného obohacení, jež bylo získáno na základě vztahu, který svým pojetím odpovídá § 261 odst. 1 obch. zák., právní úprava obsažená v obchodním zákoníku.

Právní závěry formulované ve shora citovaných rozhodnutích jsou uplatnitelné i v posuzované věci a není důvod se od nich odchylovat. Poněvadž odvolací soud právní otázku promlčení práva na vydání bezdůvodného obohacení posuzoval bez dalšího podle § 107 odst. 1 obč. zák., aniž se zabýval povahou právního vztahu účastníků, z něhož bylo bezdůvodné obohacení získáno (tj. podstatou společenského vztahu, v němž podnikatel vystupoval), je jeho právní posouzení věci neúplné a tudíž nesprávné. Dovolací důvod podle § 241a odst. 2 písm. b/ o. s. ř. byl tak uplatněn opodstatněně.

Dovolací soud proto rozsudek odvolacího soudu zrušil (§ 243b odst. 2 část věty za středníkem o. s. ř.) Jelikož důvody, pro které bylo zrušeno rozhodnutí odvolacího soudu, platí i na rozhodnutí soudu prvního stupně, zrušil dovolací soud i toto rozhodnutí a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení (§ 243b odst. 3 věta druhá o. s. ř.).

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Koupě nemovité věci](#)
- [Nesprávný úřední postup \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Platební neschopnost \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Předkupní právo \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Přerušení řízení \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Rodinný závod \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Dědictví](#)
- [Výživné](#)
- [Valná hromada](#)
- [Ustanovení zástupce](#)
- [Náhrada škody](#)